

Chinával és Japannal. A műtani tökélynek, a melyet e népek készítményein bámulunk, nem felel meg a műformák száma és változatossága, a faragványokon legfőleg a kéz ügyességét és a faragó európai felfogást messze túlhaladó türelmét és szorgalmát bámuljuk; műbecse nagyon csekély; nem sokkal több mondani valónk van Indiáról és az itt külön szakasztott Cambodzsáról (Siam egy tartománya) valamint az afrikai kiállítványokról.

Több újat mutatnak az amerikai kiállítványok. Mexico különösen mutatott bé nagy számmal tárgyakat, a melyek egy még nálunk nagyon kevésbé ismert külön archaeologia körébe tartoznak.

Az európai államok mint Belgium, Spanyolország, Svéczia és Norvégia Finnland kiállítványaiból megemlítendőek a flandriai és brüsszeli haute-lisse szőnyegek a XV és XVI százdból a belgiumi, V. Károly császár, Alba herceg, Columbus Kristóf és III Fülöp nagyszerű fegyverzetei a spanyol osztályban, továbbá S. Marino köztársaság kiállítványa, u. m. egy kis orgona (souridine), egy billentyűs czimbalom (Clavicembalo) és egy zongora, állítólag a zongora feltalálója Paduai Cristofori Bertalan saját készítményei.

Egy más alkalomra tartjuk fenn a Trocadéron kívül volt régészetre vonatkozó tárgyakat.

Ásvány- és földtani közlemények Erdélyből.

DR. KOCH ANTAL, egyet. tanártól.

XIII. Az oláhpáni aranytartalmu porondban legújabbán talált ásványok.

Az oláhpáni aranytartalmú kavicsot és porondot már számosan*) vizsgálták át, biztosan vagy több-kevesebb valószínűséggel kimutatván benne a következő ásványokat: Quarz (vaskos a kovit. palákból, szarúkö, jáspir), Granat, Pyrop, Kyanit, Zirkon, Spinell, Magnetit, Turmalin, Titanvas, Rutil, Arany, Anthracit, Asphalt, termés Ólom, termés Réz, Platina, termés Vas (nickeltartalmú és platina-szemekkel összetapodó) Partsit, Sapphyr; és újabban

*) V. v. Zepharovich „Minerallexikon Oesterreich-Ungarns“ című munkájában összeállítva.

még Monacit is**); ezeken kívül mind azon ásványok, melyek a kristályos palák és granit összetételéhez mint lényeges elegyrészek hozzájárulnak.

Gyűjteményünkben ezen oláhpiáni ásványelőjvetelek igen hiányosan lévén képviselve, a múlt évben a lelhely személyes megtekintése után vagy 5 kgram súlyú mosott ásványporondot rendeltem meg, melyet is a tél beállta előtt kezemhez vettem. Ezen ásvány porond és kavicsból a különböző fajú ásványok kiválogatásával és meghatározásával a tanárképezdei gyakorlatokon Vida Károly tanárjelölt úr foglalkozván, annak terjedelmesebb leírása és saját fölülvizsgálatom nyomán röviden közlöm ezúttal az eredményeket.

1. Az egész anyagnak közel $\frac{9}{10}$ részét a közönséges Granat teszi, mely részint igen kopott ∞O alakokban, részint egészen szabálytalan szögletes vagy kopott töredékekben fordul elő gombostűfej apróktól csaknem dió nagyságig. A rózsapirosba átmenő darabkák Spinellre emlékeztetnek ugyan, de azok is könnyen megolvaszthatók lévén, csak Granat töredékek lehetnek; azon ásvány jelenléte nem volt constatálható.

2. Quarz (vaskos) kopott, gömbölyödött darabjai nem nagy mennyiségben, mivel könnyű fajsúlya miatt nem igen maradhatott vissza a mosásnál; szép átlátszó hegyijegyez csupán egy példányban került ki, valamint kevés jaspis is.

3. Titánvas fekete, gömbölydedre kopott szemei is egész mogyorónyi lapos darabjai bőven fordultak elő.

4. Rutil barnavörös s csaknem egészen fekete (Nigrin) szögletes szemekben s kopott kristályokban is elég gyakori. A legnagyobb kristály, melyet kaptunk, szép könyökös ikret képez, 15 m. m. hosszú és 10–15 m. m. széles, tehát elég tekintélyes. A kristály, a mennyire kopott volta fölismereni engedi, a közönséges összalaklatot ($\infty P. \infty P. \infty P_2$.) mutatja.

5. Magnetit mák — kölesszem nagyságú szemekben és O-ekben, melyek a delejrúd által kihuzatnak. elég gyakori.

6. Pleonast kölesszemnyi fekete O-ek, melyeket a magnesrúd nem vonz magához, ritkább.

7. Pyrit rovatos lapu $\infty O \infty$ -ek egész 4 m. m.-nyi élhosszal, vagy igen apró $\infty O \infty$ bennőtt csoportjai. A kristályok felülete gyakran Limonitba átmenő. Aránylag elég bőven fordult elő a beküldött anyagban.

8. Kyanit kékes fehér áttetsző, vagy zöldes barna átlátszatlan kopott lemezek, melyeknek vékony szálkái szintén kékesen áttetszők. Két igen jó hasadási lapja az oszlopok szerint köny-

**) Dr. Krenner I. levele vom Rathhoz, lenyomva Jahrb. für Min. u. Geol.

nyen kapható volt és megmérve közel 106° -nak találtatott. A tömörség 3.73 -nak meghatározatott.

9. Amphibolnak fűzőld oszloptörédei és szálkái elég gyakran.

10. Vörösvasércz gömbölyűre kopott egész diónyi darabjai (u. n. babércz) elég bőven.

11. Barnavasércz ugyanezen minőségben és mennyiségben.

12. Olivin zöldessárga vagy sárgásbarna, töredékes kopott kristálykák, melyeknek legnagyobbika csak 2 m. m. hosszú és 1 m. m. vastag. Az észlelhető tagok azokon: $P. \infty P. P \infty \infty \bar{P} \infty \infty \check{P} \infty$; vagy ezekhez még ${}_2\check{P} \infty$ ${}_6P.$ csekély számban találtattak.

13. Partsit barnavörös fénytelen vagy zsírfénybe hajló szögletes szemek, gömbölyűre kopott élekkel; a legnagyobbik borsónyi lehet. Némelyiken kristálylapokra emlékeztető sík lapok láthatók, de határozott kristályt kimutatni nem sikerült. Keménység 6 -on felülinek, tömörsége 4.03 -nak találtatott. A gázlángban könnyen olvad barna golyóvá, savak porát nem bántják. Ezen viselkedésből kitűnik, hogy kétségtelenül a Haidinger által leírt Partsit van előttünk.

14. Végre találtattak még rozsdás vaslemezek és darabkák, valamint néhány ólomlemezke is. A vasdarabkák közt a legnagyobbik (mogyoró nagyságban) igen emlékeztet ugyan meteorvasra; de csiszolt felületét légsavval étvén, Widmannstädt-féle rajzokat nem kaptam, sem vegyi úton Ni tartalmat ki nem mutathattam; s így legvalószínűbb, hogy e fémdarabkák emberi eszközök töredékei és forgácsai.

Az eddigelé kimutatott ásványokon kívül tehát a Pyrittel, Olivinnel, Pleonasttal, vörös és sárga vasbabérezcel szaporodik az oláhpáni ásványok száma.

XIV. Érdekes Mészpát kristályoknak két új lelhelye.

A Mészpát egyike a leggyakoribb kristályodott ásványoknak, de azért a rendesnél nagyobb vagy lapokban dúsabb, vagy színre és az előfordulás bőségére nézve nevezetesebb kristályok mindig megérdemlik, hogy külön leírassanak. Két új erdélyi lelhelyről való illetően Mészpát kristályoknak birtokába jutván, közlöm azoknak rövid leírását.

1. Világos borsárga kristályok csoportja tömött fehér másodkori mészkövön fennöve, mely mészkő a keleti vasút építésénél, a Körös partján Csucsá és Brátka között lett fejtve. A kristályok 4 c. m. hosszúságot és 2.5 cm. átmérőt érnek s következő összalaklatot mutatnak: — $2R$ (79° végéll) mint

uralkodó alak, R és $\frac{1}{2}$ R alárendelten. A kristályok héjas szerkezettel bírnak, s a héjak közt fölváltva rozsdáspiros színűek is vannak; ez az oka, hogy a héjas szerkezet jól feltűnik. Nevezetes, hogy a külső héjak gyakran könnyen lepattogoznak s hogy ilyenkor egy belső kristálymagra bukkanunk, mely a külső alaktól eltér. lévén az vagy R (105° körüli végélszög) vagy 1^3 R (144° körüli hosszabb végélszöggel). Ebből kitűnik, hogy eleintén R vagy 1^3 R alakban képződtek a kristályok bizonyos nagyságig, később aztán a 2 R lett uralkodóvá.

2. Sötét borsárga kristályok csoportja, melyek egy mediterrán emeletű korallmész-kő üregeiben Csáky mellett Fejérmegyében, a Cseticza patakban fordulnak elő s dr. Herbig F. úr által gyűjtettek. A kristályok vagy 2 cm. hosszúak és 1 cm. szélesek, tisztán a 2 R alakot mutatják s párhuzamosan meg lépcsőzetesen vannak egymás mellé és fölé rakódva. Ezen előfordulás sem egészen mindennapi, azért nem tartottam feleslegesnek rövid közlését.

XV. Pótlék a kishányai contact képződéshez.

Az erdélyi Múz. évkönyve II. köt. VIII. számában, a 348 lapon leirtam azon érülési képződést, mely az asszonyfalvi szorosban, Kishánya közelében, az új országút melletti kőfejtésnél észlelhető. A mult szünetében újra járván Kishányán, alkalmam volt hasonló érülési képződéseket a fenn leirt helytől lefelé több helyütt is láthatni és világosan meggyőződni, hogy az mindig ott van, hol a quarczandesit azon sötétszürke palós mészkővel jött érintkezésbe, mely az ósagyagpalába van települve ugyanott. Említett leírásomban az érülési kőzetet alkotó ásványokul a Quarczot, Granatot, Calcitot, Pyritet határoztam meg, még egy világos zöld ásványt pedig viselkedésénél és előfordulási körülményeinél fogva Tremolithra emlékeztetőnek találtam. A mult szünetében gyűjtött példányokon ezen eszözöld, finomszemű ásvány nagyobb tiszta darabkákban is kifejthető lévén, a lángkísérletekből meggyőződtem, miszerint kérdéses ásványunk inkább a Pistazittal egyeztethető össze. A gázlángban ugyanis legelőbb csúcsai és élei olvadoznak, aztán sötétbarna salakká felduzzad, de teljes gömbbé nem olvasható. Ezen viselkedésen kívül a küllem és a görösői kép is inkább mutat a Pistazitra, mint Tremolithra.

Ma számunkkal veszik t. olvasóink a jelen évfolyam czimlapját és tartalomjegyzékét.

